

GYÜMÖLCSTERMESZTŐK GONDJAI

A mi vidékünk emberének életéről, ha elődeink írásából érdeklődünk, kegyetlen, sanyarú képet kapunk. Ameddig az emlékezetünk visszakutathat az elmúlt esztendőkből, még találkozunk mi is ilyen képpel. Sőt, ne áltassuk magunkat, van egy-két zuga most is a járásnak, ahol a sívó homok nem tűr meg a hátán semmit. Szerencsére keresve találni már ilyen foltokat. Tavasz virágzaskor, őszi gyümölcserés-kor akármelyik útvonalon indulunk, gyönyörűség körülneznünk. Aki ekkora fejlődést a század első felében ezen a tájon jóslni mert volna, azt szélhámosként, népbolondításért talán éppen az itt élők verték volna agyon.

A hatalmas ugrás egyik világhírű magyarázata a gyümölcs és a szőlő. A barack, az alma megkapaszkodott a málló homokban, virágzása a táj fölvirágzását jelentette. Minden évben több gyümölcscről, több szőlőről adtak hírt a tudósítások. Most azt hallani, hogy nagyüzemeink nem telepítenek, sőt itt-ott ki is vágják a meglevő fákat.

Van ennek a dolognak érzelmi oldala is. A gyümölcsfa nemcsak a talajba eresztett gyökeret nálunk, de az emberek lelkébe is. A néphit szerint egy fecskét leütni, vagy egy termőfát kivágni egyformán vétek. A gyümölcscsát a jövőnek ültették.

Ebben meg is nyugodhatnánk, ha nem a piacról élnénk. Csak éppen az történt, hogy olcsóbb lett a szőlő is, gyümölcs is, mire a nagyüzemi táblák termőre fordultak. Homoki szövetkezeteink

többsége a tagok korábbi maszekigyekezetét folytatva vágott bele a nagy telepítésekbe. Ugy gondolkodtak: ha érdemes gyümölcsöt apró foltokon termesztetni, mennyivel kifizetődőbb a hatalmas gyümölcsös. Ebben a számításba szült bele megfellebbezhetetlen szigorral a piac.

Drágán termeljük a gyümölcsöt. Azért drága elsősorban, mert sok emberké kell a gyümölcshoz. Az érzelmi szálakat a piac nem tiszteli. Hozzá kell férköznünk tehát a témához, a számítások — az előre számítások — oldaláról is! Dr. Hajósi Tibor, a szegedi járás kerteszet felügyelőjét kértük, legyen ebben segítségünkre. Van-e jövője a gyümölcsnek?

Korunk követelménye, hogy a kézi munka nagyobbik felét okos gépekre kell bízunk. Szakembereink véleménye szerint a gyümölcstermesztés sokkal jobban gépesíthető a mostani állapothoz. A gépesítés persze új fajtákat is kíván. A szedés helyett sok gyümölcsünk minden bizonnyal a rázása a jövő. Ez az egyetlen változás például azt követeli, hogy a folyamatosan érő fajtákat egyszerűen erővel cseréljük föl. Kidolgozták már az almatermesztés komplex gépesítését is. A törekvések szerint itt tehát lényeges változás várható.

Rákényszerítünk bennünket a tapasztalatok, hogy elképzeléseinket is felülvizsgáljuk. Nem biztos, hogy a homokon az az igazi nagyüzemi tábla, ahol 200 holdon ugyanazt a gyümölcsöt termelik. A belvizes esztendő, sajnos, kilyuggatták a kellő körül-

tekintés nélkül telepített gyümölcsöseinket. Tudomásul kell vennünk, hogy a térkép önmagában kevés a helykijelölésre. Homokvidékünk termő felszíne rendkívül változatos. Ezt az adottságot vagy figyelembe kell vennünk, vagy telepítés előtt meg kell változtatnunk. Sokkal inkább nagyüzemnek tekinthető a szakszerűen kezelt, gépekkel jól felszerelt tábla, még akkor is, ha egyik sarkáról látjuk a másikat.

Korábbi gyümölcstermesztéseinknél gazdaságaink vezetői kényelmesebb helyzetben voltak. Az állami támogatás akkor is előnyös volt, ha nem vettük figyelembe minden termelési tényezőt. Ekkor luxust a mechanizmus ösztönzési rendszere nem engedhet meg. Valószínű, közeljárunk az igazsághoz, ha a jövőre vonatkozóan ezt mondjuk: a jó gyümölcs mindig kifizetődő cikk lesz. Ehhez azonban magának a termelő gazdaságnak kell alaposan ismernie sok mindent. A pillanatnyi piaci helyzet mellett a piaci tendenciákat is. Egyedül neki kell eldöntenie, mit, mikor és hova telepít. De a legkorszerűbb termelési technológiákat is ismernie kell, és azonnal félre kell tennie, ha jobbat talál. A metasztól a magakellettő csomagolásig mindent a legeredményesebb értékesítés érdekében kell végeznie.

Csak ott érdemes gyümölcsöt termesztünk, ahol a kifogástalan minőségűből is annyi terem, hogy a gazdaságossági számításokat ne húzza át egy nagy X-szel a zárszámadás. Ott viszont továbbra is érdemes. Verseny a piac, most elsősorban a minőség versenye.

Ahhoz, hogy ez a törekvés valóban szép gyümölcsöt teremjen, természetesen a kereskedelemnek is előrelátóbbnak kell lennie. A korszerűsített kereskedelmi hálózat ebből is vizsgálja a következő években.

H. D.

TÁPÉ ÉLETRAJZA

val többet is lehetne írni az üresjárat veszélye nélkül.

Az előző tanúsága szerint Tápe története és néprajza elsősorban a tápaiaknak íródott. Dr. Bodó István, bevezető szavai szerint azért állították össze ezt a szép kötetet, hogy „ismerje meg e könyvből községünk népe elődeinek életét; kiűzdelmes, szíves munkával tett hétköznapijait, és színes hagyományokkal átszőtt ünnepeit. Önmaga ismeretével gyarapszik ezáltal, ami okulat, tanulságot jelenthet jövője formálásához is. A helytörténet és a néprajz iránt érdeklődő olvasók századokon át jobbagyi függésben élt, kis Tiszapartú falu önértéke, a maga hagyományait őrző népet ismerhetik meg a kötet lapjain.” Milyen is volt ez a falu évszázadokon keresztül? Sem a vizet — az élő Tiszát és vadvizet —, sem a szomszédos várost, Szegedet nem tudja kiiktatni mondani való sorából a monográfia szinte egyetlen kutatója sem. Helyén maradt a falu Batu kán pusztítása után is, akkor is, amikor a török meg-megpörkölte, dacolt a vízzel — harcolt ellene, és élt belőle —, és igazának védelmében időtlen idők óta szemben állt a várossal.

Szegeddel való póre végigvo-

nul történelmében. Néhány állomásának egy-két leírt mondata elég talán, hogy érdeklődést keltsünk iránta. A szegedi főbíró, Kovács Mihály 1641-ben írja a kamarának: „... nem hisznek azok se papnak, se bártnak, olyan hitetlen emberek azok”. Nem vallási hitetlenségéről van szó, hanem arról, hogy valamilyen privilégiumra hivatkozva Tápe nemcsak falunak mondja magát, és 1641-ben ilyen veretű pecsétet is viselt. A „nemes falu” emberei itt-ott túllépnek az írásos vetélkedők keretein, jól elverhették a városi atyákat, ha azok szintén a kamarának panaszzal, hogy sokat szenvednek a „tápai emberek parasztja miatt”.

Háborognak persze az egyházi adókötelezettségek ellen is. 1659-ben írják a városi tanácsban a panaszt: „minthogy egy-néhány esztendőitől fogva né-melyik jobbágyi emberek merő vakmerőségtől viseltetvén, a megnevezett tisztelező pátérek sokféle módon és áttal háborgatni, akadályoztatni és törvénytelenül bántani merészelték.”

A nyakas falu mégis alulmaradt mindig. Szegeddel szemben a tápaiak húzták a rövidébbet. A nemes falu pecsétjének dátuma után 102 esztendővel újabb pecsét készül. Formájában is csúnyább lett, a szép galamb helyét valamilyen fekete madár foglalta el, és a nemes szónak nyoma sincsen. Az új földesúr kezén Tápe az ország egyik leg-szegényebb faluja lett.

Az előző írója megjegyzi: „Reméljük, hogy a különböző tudományok szakemberei is gyakran forgatják majd könyvünket.” Beljebb, az egyik fejezet kezdő sorában szavakba fogalmazva is olvashatjuk azt a szándékot, aminek dicséretes megvalósítása maga a könyv: „A mai korszerű tudomány igényei szerint feltárni Tápe történetét és népéletét.”

Elen jár Tápe abban, hogy ezt a korunk által diktált igényt sikeresen megvalósította. Az érdeklődés minden bizonnyal messze túllépi a falu határát, és remélhetőleg hamarosan be kell látnia a község vezetőinek, hogy az 1500 példány ilyen jól sikerült monográfia esetében fölösleges szerénység.

Horváth Dezső

Gazdag István

GÉPEK, EMBEREK, NYERESÉG

Megjegyzések a termelőmunka hatékonyságáról

Sokat beszélünk mostanában a hatékonyságról, a vállalatok tevékenységének hasznosságáról, jövedelmezőségéről. Egy pillantás sem lehet vitás, hogy egy-egy gazdálkodó szervezet munkáját csak ezzel a mutatóval lehet értékelni megbízhatóan. A hatékonyság pontosan meghatározható, a gyár szervezettisége, technikai színvonala, mekkora a tiszta jövedelem, azaz a hatékonyság mennyire elfogadható. A szegedi iparvállalatok, környezetünk gazdálkodó szervezetei nem egyformák. Igen vegyes képet kapunk még azonos iparágban belül is. A hatékonyság alakulását és jelenlegi helyzetét értékelni, összegezni a statisztikai hivatal nemrég megjelent kiadványa. Erdemes közreadni megállapításait, mivel sok mindenre felhívják a figyelmet.

Előjáróban annyit, hogy a gazdasági ágazatok tevékenységük folytatásához különböző erőforrásokat kötnék le. Legfontosabb három terület: az állóeszközök és a munkaerő. Mivel ezek az erőforrások csak korlátozottan állnak a társadalom rendelkezésére, döntő fontosságú, minél eredményesebb, hatékonyabb hasznosításuk. Az a termelő egység jár jól, amelyik ezt a három erőforrást úgy használja fel, hogy — mondjuk — száz forint lekötött értékre vetítve magas tiszta jövedelmet ér el. Hogy mekkora a magas értékhozam száz forintoz mérve? Ez nagyon változó lehet, attól függ, milyen az iparág fejlettsége idehaza, és a nemzetközi összehasonlításban.

Nálunk régebben nem sokat foglalkoztunk a hatékonyság alakulásával, mivel a mennyiségi szemlélet uralkodott. A termelésben a százalékos emelkedést tekintettük perdöntőnek, amely ugyan lehetett a növekvő hatékonyság következménye is, de nem feltétlenül. Jelen időszakban különös jelentőséget ad a hatékonyság fokozásának a gazdasági fejlődés intenzív szakaszára történő áttérésünk. Az extenzív fejlődés elkerülhetetlen volt népgazdaságunk arculatának kialakításában, s valószínű lesznek még ezután is olyan ágazatok, ahol nem az intenzív oldal kerül előtérbe, hanem az extenzív, amikor új ipartelegeket kell felépíteni, munkaerőt szerezni és így tovább.

A szegedi és a környékbeli, tehát Csongrád megye gazdasági ágazatai a múlt esztendő átlagában 20 milliárd forint (brutó) értékű eszközállományt kötöttek le, 8 százalékkal többet, mint tavalyelőtt. Erdemes a részleteket is pontosan meghatározni, mert anélkül nehezen érthető, értékelhető a hatékonyság alakulása. Nálunk a lekötött eszközök 43 százaléka ingatlan (telek, épület, csarnok, raktár, irodaház stb.), 22 százalék gép és berendezés, a további 35 százalék pedig anyag- és árukészlet volt. Hol, mennyi érték halmozódik? Az iparban 10,4, az építőiparban, 0,8, a mezőgazdaságban 6,4 és a kereskedelemben 2,4 milliárd forint értéket képviselt a lekötött eszközállomány.

Látható a tényadatokból, hogy Csongrád megyében nőtt a lekötött eszközállomány értéke, különösen az iparban és a mezőgazdaságban, míg az építőiparban a kivitelezési idő elhúzódása növelte a készleteket, elsősorban a befejezetlen termelés állományát. A kereskedelemben a közgazdasági szabályozók változása a korábbi — indokolatlanul alacsony — árukészletek jelentősebb emelkedését eredményezte.

Eddig alig került szóba a lekötött eszközállomány értékének meghatározásakor az ember, a lekötött munkaerő, amelynek az értéke, ha nem is hajszálpontosan, de megközelítő pontossággal éppen úgy meghatározható, mint más értéke. A munkaerő-bevetés egy főre jutó értékét képzettségi kategóriánként a Közgazdaságtudományi Intézetben dolgozták ki.

A megyében megfigyelt gazdálkodási ágazatok a munkaerőforrásból 148 ezer főt foglalkoz-

tatnak. A lekötött munkaerő — állapítják meg —, a társadalom szempontjából nagy összegű beruházásnak számít, ami magában foglalja a munkaerő szakképzésére, nevelésére fordított költségeket, valamint a közép- és felsőfokú végzettséknél a munkaképes korban folytatott tanulás miatt elmaradt nemzeti jövedelmet is, tehát nem csupán azokat a költségeket, amelyeket az oktatási intézményre fordítanak.

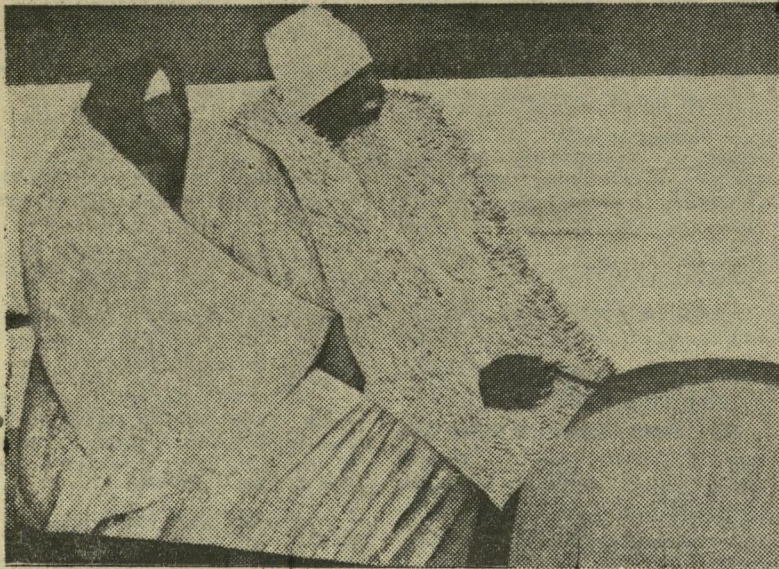
Ennek megfelelően egy foglalkoztatott átlagos társadalmi költségráfordítása mintegy 200 ezer forintba tehető, ezen belül a legalacsonyabb képzettségi kategóriában 174 ezer, a felsőfokú végzettségűeknél pedig 667 ezer forint. Ha ezek után behelyettesítjük a számadatokat Csongrád megye foglalkoztatottjainak körébe, akkor kiderül, hogy a gazdasági ágazatokban lekötött munkaerő így számított értéke megközelíti a 30 milliárd forintot. Az áttekinthetőség kedvéért részletezzük ezt is, mint az előbb tettük: az iparban 11,5, építőiparban 2,3 mezőgazdaságban 12,4 és a kereskedelemben 3,2 milliárd forintot jelent a lekötött munkaerő értéke.

Az átszámítás után a lekötött munkaerő és a lekötött eszközök értéke összevonnható, s így együttesen láthatjuk a két erőforrás nagyságát, amely meghatározza a gazdálkodó szervezetnél lekötött termelőerő teljes értékét. Csongrád megyében tehát — az összes gazdasági ágazatokban —, az elmúlt esztendőben közel 50 milliárd forint volt a lekötött termelőerők értéke, amely 3 százalékkal több, mint egy évvel korábban.

Összevontan is megállapítható, hogy az iparban 21,9, az építőiparban 3,1, a mezőgazdaságban 18,9, míg a kereskedelemben 5,6 milliárd forintot képviselt a lekötött érték. Ebből, illetve a két előbbi értékmegoszlásból könnyű következtetéseket levonni, az az, egy-egy ágazat fejlettségi színvonalát érzékeltetni, hiszen a lekötött termelési tényezők megoszlása, a munkaerőleltetés aránya jól mutatja az egyes ágazatok technikai színvonalát.

Valamivel többet mond a következő számadat: a gazdasági ágazatokban az előző évinél 8 százalékkal nagyobb eszköz- és 1 százalékkal magasabb munkaerő-lekötéssel — folyóáron számítva —, 4 százalékkal bővítették tevékenységüket, ugyanakkor 18 százalékkal kevesebb nyereséget értek el, és 7 százalékkal kevesebb tiszta jövedelmet realizáltak — állapítják meg a kiadvány készítői. Az okok között elfogadhatónak látszik többek között az a tény, hogy a mezőgazdaságban tavaly rosszabb volt a termés, az építőiparban az árvízvédelemmel kapcsolatos károk, valamint a megrendelőkre át nem hárított anyagár-emelkedés és -szállítási tarifa változás a gazdálkodó szervezetek sújtotta. Az építőiparban realizált, tiszta jövedelem a nyereség 29 millió forintot csökkentése ellenére növekedett, mivel tavaly az ágazattól 15 millió forinttal több adót vontak el, továbbá megnövekedett létszáma, eszközállománya után 21 millióval több eszköz- és bérjárulékot.

Ezek után lássuk mennyi tiszta jövedelem jut 100 forint lekötött termelőerőre. Az iparban 5,89, az építőiparban 8,72, a mezőgazdaságban 2,01, s a kereskedelemben 22,01 forint, átlagosan tehát 6,41 forint a tiszta haszon minden száz forintot érő, lekötött eszköz után. Nem szorul magyarázatra, hogy a népgazdaságnak az az érdeke, hogy az egységnyi lekötött erőforrásra jutó tiszta jövedelem növekedjen. Gazdasági mechanizmusunk a gazdálkodó szervezetek a vállalati tevékenységgel közvetlenebbül összefüggő nyereségnek a növelésére ösztönzi, és a vállalatokat a nyereség, valamint az eszközállomány és az úgynevezett bérszorzóval növeli. A költségek összege hányadosának növelésében teszi érdekeltté. Talán ezért sem érdektelen a vállalatnál jobban szemügyre venni a lekötött erőforrások milyenségét, s a nagy értéket képviselő munkaerőt sem kihagyni a számításból.

Hézsó Ferenc

Subások